

ნესტან რატიანი

მეტყველი საკუთარი სახელები

მხატვრულ ნაწარმოებებში სხვადასხვა მხატვრულ-გამომსახველობით საშუალებებთან ერთად ხშირად პერსონაჟების საკუთარი სახელებიც ერთგვარ გასაღებს წარმოადგენს ტექსტის გასაგებად და ავტორის სათქმელის ამოსაცნობად. ჯერ კიდევ ჰომეროსმა თავისი უკვდავი პოემების პერსონაჟებს ისეთი სახელები მოუფიქრა, რომ წარმოდგენელია, მკითხველმა/მსმენელმა არ დასვას შეკითხვა, რატომ დაარქვეს მშობლებმა ტელემაქეს¹ ან პენელოპეს² ისეთი სახელები, რომლებიც მათი მომავალი ცხოვრების განმსაზღვრელი იქნებოდა. უამრავი სხვა ტექსტის მაგალითით³ ვრწმუნდებით, რომ საკუთარ სახელთა დეკოდირებას სრულიად სხვა საფეხურზე გადაჰყავს მკითხველი, ამიტომაც ანალოგიურ ტექსტებში, რომლებშიც

¹ კომპოზიტი „ტელემაქე“ ბერძნულიდან ითარგმნება, როგორც „შორს ომიდან“ ან „შორიდან მეომარი“.

² პოპულარულია ამ სახელის დაკავშირება ქსოვასთან, თუმცა ლინგვისტებს დამაჯერებლად მიაჩნიათ ის ვერსიაც, თითქოს სახელი უძველესი ბერძნული სიტყვიდან მომდინარეობდეს და ამ სახელის დაბოლოება მტაცებელი ფრინველების სახელთა მაწარმოებელი საერთო სუფიქსი ყოფილიყოს.

³ მაგალითად, თავი რომ დავანებოთ დოსტოევსკისა და ტოლსტოის პერსონაჟების სახელებს (რომანის – „ომი და მშვიდობა“ თავდაპირველ ვარიანტში როსტოვები იყვნენ პროსტოვები, რაც ითარგმნება როგორც უბრალო ადამიანები; სმერდიაკოვი „ძმები კარამაზოვებიდან“ და სხვ.) და გავიხსენოთ თუნდაც ბულგაკოვის „ოსტატი და მარგარიტას“ პერსონაჟების სახელები, სათქმელი ნათელი გახდება. წიგნის პირველივე თავი დამაფიქრებელია ამ თვალსაზრისით. ბერლიოზისა და ბეზდომნის დიალოგი ეჭვს არ იწვევს, რომ ბეზდომნი დემიან ბედნი უნდა იყოს, პოეტი, რომელმაც თავის პოემაში ეჭვი გამოთქვა სწორედ იესოს, როგორც ისტორიული პერსონაჟის და არა ღმერთის ძის არსებობის შესახებ. ბეზდომნის ოპონენტი და დამკვეთია ბერლიოზი. ბერლიოზის სახელი იმეორებს ფრანგი კომპოზიტორის სახელს. თითქოს ამ სახელის არჩევა პერსონაჟისთვის არანირად საინტერესო არ უნდა იყოს, მაგრამ, როგორც კი ამ სახელს დაემატება იმავე რომანის სხვა პერსონაჟის სახელი, რომელიც უკვე სხვა, რუსი კომპოზიტორის (რიმსკი) სახელს წააგავს, მკითხველი ხვდება, რომ რომანის გმირების დანარჩენი საკუთარი სახელებიც რომანის გაგებაში უმნიშვნელოვანესი უნდა იყოს. ამიტომაც იწყებს ძიებას, რა დაწერა ბერლიოზმა, რა დაწერა რიმსკი-კორაკოვმა, რამდენად შეიძლება მათი ნაწარმოებების დაკავშირება რომანის სიუჟეტთან.

სახელები გარკვეული მნიშვნელობის მატარებელია, საკითხისთვის გვერდის ავლა არასწორია¹.

2018 წელს ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობამ დასტამბა ნოდარ ლადარიას რომანი „ქარის გამორჩევა“. ეს ტექსტი მხოლოდ არაჩვეულებრივი პაროდია იქნებოდა, რომ არა რომანის პერსონაჟთა საკუთარი სახელები. ავტორმა იმდენად საინტერესო სახელები შეურჩია ნაწარმოების გმირებს, რომ ამ სახელების ყურადღების მიღმა დატოვება გაუმართლებელი იქნებოდა. საქმე ის არაა, რომ წიგნის მოქმედი პირების უმრავლესობის სახელები არაქართული სიტყვებითაა ნაწარმოები და მათი თარგმანი კონკრეტული მნიშვნელობის შემცველია. საინტერესო ისაა, რამდენად აუცილებელია ამ სახელების თარგმნა, ხომ არ გავყავართ თარგმანს ისეთ მნიშვნელობაზე, რომლის უგულებელყოფაც აგვაცილებდა ცენტრალურ გზავნილს? კითხვას რომ ვუპასუხოთ, გავიხსენოთ ის სახელები, რომლებიც ჰქვიათ პერსონაჟებს და შეძლებისდაგვარად შევეცადოთ ჯერ ვთარგმნოთ და შემდეგ უკვე განვმარტოთ ისინი.

ევდემონი² – სიტყვა „ევდემონი“ ბერძნული სიტყვიდან მომდინარეობს. ერთი შეხედვით, ჩვეულებრივი სიტყვაა, რომელიც ითარგმნება, როგორც „ბედნიერება“. მაგრამ, როგორც კი მექანიკურ თარგმანს გავცდებით და გავიხსენებთ ეთიკას, აღმოვაჩინებთ, რომ ევდაიმონია ეთიკაში იმაზე უფრო დატვირთული ცნებაა, ვიდრე – ენაში. ევდაიმონიზმი მომავლის განმარტების პრინციპია, რომლის მიხედვითაც, ადამიანის სიცოცხლის უმთავრეს მიზანს ბედნიერება წარმოადგენს. ევდემონი მთავარი პერსონაჟია, რომლის გარშემოც მოქმედება ვითარდება. მას ჰყავს საყვარელი ქალი, სახელად თეოფორა. „იგრძნო, რომ მის წინაშე უკვე მხოლოდ თეოფორა არ იდგა,

¹ აქ არაფერს ვამბობთ ისეთ მარტივად გასაშიფრ პერსონაჟებზე, როგორებიც არიან თუნდაც ქართული მკითხველისთვის კარგად ნაცნობი ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობების პერსონაჟები და მათი საკუთარი სახელები: წარბა, მუნჯაძე, უიშილი, ფულავა და სხვ.

² ნაწარმოების შინაარსი მარტივია: ცოლშვილიან ევდემონს შეუყვარდება თეოფორა. მათი ურთიერთობა მიიმედ და ნელა ვითარდება, ხოლო, როდესაც შეხვედრებისთვის ქალაქის ცენტრიდან მოშორებით ბინას იქირავებენ, ევდემონი გადაწყვეტს, რომ ცოლს გაშორდეს და თეოფორა ცოლად მოიყვანოს. უარის მიღების შემდეგ ევდემონი ანალიზებს მათ ურთიერთობას და დაუნდობელ სიმართლეს თამამად უსწორებს თვალს. ამ ანალიზის პროცესში, ევდემონთან ერთად, მკითხველიც მრავალ საინტერესო რამეს აღმოაჩენს.

არამედ რაღაც წრე ან რამდენიმე წრე, რაღაც სოციალური სტრუქტურა... ქალაქი და არა ქალი“. ამ ციტატით ვხვდებით, რომ თეოფორა ქართული სოციუმის განზოგადებული სახე უფროა, ვიდრე მხოლოდ ერთი კონკრეტული პერსონაჟი. ეს არის ხსნილში მრუში, ადდგომის კვირეულში უცოდველი, მას მარხვებს შორის ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობაში გაშინაურება ეგოიმება, კურთხევის გარეშე არანაირი მეცნიერული მოსაზრებების მოსმენა არ სურს. თეოფორა თავისი საყვარლის, ევდემონის დაკვირვების საგანია. ევდემონი ერთი კი არა, სამია. პირველი ევდემონი ფიზიკური პირია, რომელიც სუნთქავს, რომელსაც უყვარს; მეორე ევდემონი მარტო თეოფორას კი არა, პირველ ევდემონსაც აკვირდება. ის კარგი ტექსტოლოგივით ნაწილებად შლის მარტო საკუთარ თავს და საყვარელს კი არა, არამედ ურთიერთობასაც, თეოფორას ზეპირ და დაწერილ ტექსტებს. მეორე ევდემონი მკვლევარია და მას თავისი მეთოდოლოგია აქვს, უბრალოდ ალბათ ურთიერთობის დასალაგებლად და მოსაწესრიგებლად ცოტათი დაგვიანებული, მაგრამ მაინც სასარგებლო პირველი ევდემონის მომავალი ცხოვრებისთვის. მესამე ევდემონი პირველ ევდემონსაც იცნობს და მეორესაც. მას უკვე ხელთა აქვს მეორე ევდემონის მიერ მოპოვებული მონაცემები და ამ მონაცემების საფუძველზე უკვე დიაგნოზის დასმა აღარ უჭირს პირველი ევდემონისა და თეოფორას ურთიერთობისთვის. დასკვნა მიმიეა. თეოფორა მხოლოდ იქამდე იხურავს საბანს, სადამდეც მამათა თაობის კონსერვატიული გაგება სწვდება. ის საკუთარ თავში იტევს ქართულ რეალობაში გამოქანდაკებული ქალის, უფრო სწორად, ნებისმიერი სქესის ადამიანის სახეს, რომელსაც კი შია და სწყურია თავისუფლება, მაგრამ იმავდროულად უფრთხის მას.

თეოფორა – ეს მდებრობითი სქესის სიტყვა ისეთივე კომპოზიტია, როგორც სიტყვა „ფოსფორი“ და ღმერთის მატარებელს ნიშნავს. ამ ზედსართავით მამრობით სქესში პირველ საუკუნეში მოღვაწე ანტიოქიის ეპისკოპოსს – ეგნატესაც მოიხსენიებდნენ. თეოფორას ეს სახელი მკითხველს არ ეუცნაურება, რადგან თეოფორა დროგამოშვებით სტუმრობს მონასტერს, სადაც მას ელოდება ეკლესიისთვის უცხო და გაუგონარი სახელის მქონე დედა ჰედონია.

ჰედონია – ეს სიტყვაც ბერძნული წარმოშობისაა და ტკობას აღნიშნავს. როგორც კი გავცდებით ენას და გადავალთ ეთიკაში, აღმოვაჩინებთ, რომ ჰედონიზმი იდეალისტური მიმდინარეობაა, რომ-

ლის მიხედვითაც, ცხოვრების მიზანს წარმოადგენს უდიდესი სიამოვნება და სიტკბოება.

მონასტრიდან სახლში დაბრუნებულ თეოფორას შინ ელოდება ხანდაზმული მამა, რომელიც, მიუხედავად თავისი ასაკისა, უსიტყვოდ ერევა ქალიშვილის ცხოვრებაში: თითქოს არაფერს არ უკრძალავს, მაგრამ თეოფორა თვითონ იკრძალავს ბევრ რამეს; თითქოს არც იდეალურობა უნდა და არც არის ასეთი, მაგრამ თავად თეოფორა აიდეალებს მას, ანდა – არც აიდეალებს, მაგრამ უნდა, რომ ყველას ეგონოს, რომ აიდეალებს. თეოფორას მამას ჰქვია ფლოკიანე. ეს სახელი, რომელიც დაბოლოებით ძველ ბერძნულ სახელებს მოგვაგონებს, უცხოა ბერძნული სამყაროსთვის.

რომანის მეორეხარისხოვანი პერსონაჟები ევდემონისა და თეოფორას მეგობრები და გუშემატკივრები არიან. განსაკუთრებით საინტერესოა თეოფორას მეგობარი ანდრომახა და ევდემონის მეგობარი ევდექსია.

ანდრომახა – ეს სახელი ჩამოჰგავს ჰომეროსის პოემის პერსონაჟს, მაგრამ, თუკი ანდრომაქე მამაცი ჰექტორის ცოლია და მისი გამოჩენა პოემაში საკვანძო მომენტს წარმოადგენს, „ქარის გამორჩევაში“ ანდრომახა, რომელსაც სახელიც კი არასწორი წარმოთქმით ჰქვია, კარიკატურული პერსონაჟია. სავარაუდოდ, ანდრომახა ტროას გმირის ცოლის კი არა, ამორძალების დედოფლის ანდრომაქეს კარიკატურაა და ამიტომაც მისი სახელი ითარგმნება არა როგორც „მამაკაცების ომი“, არამედ – როგორც „კაცებთან მეომარი“. ანდრომახას რომანში მეორე სახელიცა აქვს და ის ცუცავა. არაბერძნული სახელის ბერძნულ სახელთან გაერთიანებით მწერალი კიდევ უფრო მეტ შტრიხებს სძენს ამ კარიკატურულ პერსონაჟს და ამ გზით ამძაფრებს მისდამი ევდემონის დამოკიდებულების ჩვენებას.

ევდექსია – სახელის პირველი ნაწილი ის პრეფიქსია, რომელიც მრავალ ბერძნულ სიტყვას დადებით კონოტაციას მატებს და ითარგმნება, როგორც „კარგად“. სახელის მეორე ნაწილი კი მარჯვენას, მარჯვენა მხარეს აღნიშნავს. ამ სახელის მქონე პერსონაჟის მოვალეობაა, ევდემონს არა მარტო გვერდში დაუდგეს გაჭირვების და სიხარულის დროს, არამედ სწორ, მარჯვენა გზაზეც მოაბრუნოს ხოლმე გზასაცდენილი და გზააზნეული მეგობარი. „სწორი“ მეგობრობის ხათრით და „სწორი“ მეგობრობის სახელით, მან უნდა შეუძახოს, როცა საჭიროა, მან უნდა მოუსმინოს, როცა გულის გადაშლა

მოუწდება, მან უნდა გაამხნევოს, როცა გულს ატკენენ, მან უნდა გაიზიაროს, როცა გაანდობენ და ის უნდა იყოს პირველი, ვისაც გაუმხელენ, როცა რამეს დააპირებენ. ამგვარი გამორჩეული როლის გამო ირგებს პერსონაჟი ასეთ განსაკუთრებულ სახელს. თუკი დავუშვებთ, რომ რომანი ნამდვილი ამბავია და მასში რეალობიდან გადატანილი ელემენტები უხვად მოიპოვება, ცხადია, გასაგები ხდება, რომ ევდექსიას პერსონაჟს მშობლები კი არ არქმევენ ასეთ სახელს, არამედ მას მწერალი უწოდებს ასეთ სახელს და ეს სახელი პირობითია და მისი მორგება ყველა ნამდვილი მეგობრისთვის შეიძლება.

რომანში **ბასილისაც** გვხვდება. „ბასილისა/ბასილესა“ სიტყვა „ბასილი/ბასილეს“-ის მდებრობითი ფორმაა, გვიანდელი წარმოქმით ამ სიტყვებში ასო ზ ასო ვ-თი შეიცვალა. მაგრამ, საკუთარი სახელის გარდა, ამ სიტყვას მნიშვნელობაც ჰქონდა ენაში და ის გვიანდელ ხანაში მეფესა და დედოფალსაც აღნიშნავდა, ადრეულ ხანში კი ბასილევები რელიგიური რიტუალების ჩატარებაზე იყვნენ პასუხისმგებელნი.

რომანის მთავარ გმირს მაშინ, როდესაც დამაბულობებითა და გულისტკენებით სავსე სასიყვარულო ურთიერთობას იწყებს თეოფორასთან, ჰყავს ცოლი. როგორც ჩანს, მათი ქორწინება რამდენიმე ათეულ წელს ითვლის (პერსონაჟები ასაკით შუახნისები არიან). სავარაუდოდ, თეოფორას გამოჩენამდეც არ ყოფილა ღალატის თემა უცხო ევდემონისთვის, მაგრამ ცოლი მაინც ყოველთვის მის გვერდით რჩებოდა. ალბათ ამიტომაც შეარჩია მწერალმა მისთვის სახელი ადელფა. **ადელფა** – ეს სიტყვა ბერძნულიდან ითარგმნება როგორც „და“.

ახლა, როდესაც სახელები ვთარგმნეთ, შეცევადოთ განვმარტოთ, რა როლი ენიჭებათ მათ პერსონაჟთა და შემდგომ უკვე რომანის გასახსნელად.

მთავარი პერსონაჟი, რომლის სახელიც ბედნიერებაა, ნაკლებადაა ბედნიერი, არც მისი საყვარელი ატარებს ღმერთს თავის თავში მიუხედავად იმისა, რომ არცერთ მარხვას არ ტოვებს და ხანდახან მონასტერშიც განმარტოვდება ხოლმე. ამიტომ მკითხველი, ერთი წაკითხვით, ვერც ხვდება, რატომ შეურჩია მწერალმა პერსონაჟებს ასეთი გაუგონარი სახელები. თანაც საქმეს ისიც ართულებს, რომ მოქმედება თბილისში არ მიმდინარეობს, თუმცა ქალაქი, რომელშიც ევდემონი და ჰედონია ცხოვრობენ, კი არ წააგავს თბილისს, არამედ

აშკარად თბილისია. ამიტომაც მკითხველი იმედგაცრუებულია, როცა მას არც სახელების თარგმნა აძლევს გასაღებს და მიიჩნევს, მწერალს რომ გაემარტივებინა საქმე და პერსონაჟებისთვის ჩვეულებრივი სახელები მოეძებნა, სიუჟეტი არ დაზარალდებოდა. ლიტერატურის ისტორიას ახსოვს ისეთი შემთხვევები, როდესაც მწერლებს არ სურდათ რეალური სახელების გამჟღავნება მკითხველისთვის, მათ ხან ეთიკური ფაქტორი აბრკოლებდა, ხანაც მიზეზი ცენზურა იყო. მაგრამ გამოსავალი ყოველთვის მოიძებნებოდა და სამხილებელი პერსონაჟების სახელები, თავდაცვის მიზნით, ზოგჯერ იცვლებოდა, ზოგჯერ კი ინიციალებით რჩებოდა. ნოდარ ლადარიასაც შეემლო ეს გზა აერჩია და არ შეეთხზა რთული ბერძნული სიტყვებისგან სახელები. მაგრამ პირველი მინიშნება, რომ საქმე ალეგორიასთან გვაქვს, მაშინ ჩნდება, როდესაც მწერალს ტექსტში ჰედონია შემოჰყავს. პრინციპში, ჰედონიას მკითხველი წესიერად ვერც გაიცნობს, მაგრამ ის ფაქტი, რომ მონასტერში დავანებულ დედას ეს სახელი ჰქვია, ეჭვს აღუძრავს. საქმე ისაა, რომ ეთიკის მიმდინარეობებში გათვითცნობიერებულ მკითხველს აუცილებლად გაახსენდება, რომ მხოლოდ ჰედონიზმის და ევდემონიზმის გაერთიანებით შეიძლება უმაღლესი ბედნიერების მიღწევა და რომ ეს ორი გზა ცალ-ცალკე არაა ბედნიერების მომტანი, მიუხედავად იმისა, რომ ორივე გზა ცალ-ცალკე სწორედაც რომ ბედნიერებას ესწრაფვის. გამოდის, რომ თეოფორამ ეს ორი გზა უნდა გააერთიანოს, თუმცა მას არასწორად ჰგონია, რომ პირველი გზა მეორეს გამორიცხავს და მეორე პირველს, ამიტომაც არჩევანს ჰედონიას სასარგებლოდ აკეთებს და უარს ეუბნება ევდემონს. ტექსტში ევდემონსა და თეოფორას სხვა სახელებიც აქვთ – **ბენედიქტუსი** და **ფსიქე**. ბენედიქტუსი კურთხეულს ნიშნავს და უკვე ამ ახალი კონტექსტიდან ევდემონის თავისუფლება ხდება ღვთისგან კურთხეული და, შესაბამისად, თეოფორამ უნდა შენიშნოს და მიიღოს კიდევ ეს კურთხეული თავისუფლება. თეოფორა ვერ ირგებს თუ ვერ იფერებს ჭეშმარიტ, ღვთის ბოძებულ თავისუფლებას, რადგანაც, მისი გადმოსახედიდან, თავისუფლება განსხვავებული ღირებულებაა, მისი შეხედულება თავისუფლების შესახებ საბჭოთა წარსულს უკავშირდება, რომელიც ვერა და ვერ დაანგრია საკუთარ თავში და ისე აქვს გამჯდარი ფესვები მის ცნობიერებაში, რომ უჭირს ოჯახურ-სოციალურ-იდეოლოგიური მარწუხებიდან გამოსვლა ღირებულებების გადასაფასებლად. თეოფორას მეორე სა-

ხელი „ფსიქე“ ბერძნულიდან ითარგმნება, როგორც სული, თუმცა ფსიქე ხელოვნებას აინტერესებს, როგორც აპულიეუსის „მეტამორფოზების“ პერსონაჟი, ეროსის სატრფო. თავისთავად საინტერესოა, რომ აპულიეუსის მოთხრობა ირონიას ეროსის შესახებ მანამდე არსებული შეხედულებებისა. ერთ-ერთი ასეთია პლატონის „ნადიმის“ პერსონაჟების სიტყვები. მაგ. „ნადიმის“ პერსონაჟ ფედროსის მიხედვით, ეროსი ყველაზე პატივსაცემი ღვთაებაა, „რადგან ყველაზე მეტად მას ძალუმს სათნოებასა და ნეტარებას აზიაროს კაცი როგორც ამ ქვეყნად, ისე საიქიოშიც“ (VII). ასევე მხოლოდ სიყვარულს მიჰყავს კაცი ჭეშმარიტი გზით ამ ცხოვრებაში და არა გვარიშვილობას, დიდებას, მორჩმულებას თუ რაიმე სხვას“ (VI). იგივე ფედროსი პლატონის სხვა დიალოგის მონაწილეა, რომელშიც ფედროსი ლისის სიტყვის შესახებ უამბობს სოკრატეს, ხოლო უკვე სოკრატე თავის სამნაწილიან სიტყვაში ცალ-ცალკე შეეხება დაიმონს, ანუ ღვთაებრივს, ეროსს, ანუ სიყვარულს, მანიას, ანუ სიშლეგეს¹ და ფსიქეს, ანუ სულს. ამ უკანასკნელზე საუბრისას სოკრატე იყენებს მეტელის ალეგორიას, რომელსაც ორი ფრთოსანცხენიანი ეტლის მართვა უხდება. ერთი ცხენი კეთილშობილია და მისი დამორჩილება ადვილია, მეორე კი გაუხედნავია და გადატანით ირაციონალურს უკავშირდება. მეტელეს, ანუ სულს უნდა ეყოს იმდენი კეთილგონიერება, რომ სწორად ატაროს ცხენები და მიაღწიოს ღვთაებრივს. სოკრატეს შეხედულებებს და ამ ალეგორიას იყენებდნენ ნეოპლატონიკოსები და წმინდა მამები. სულის მიზანი ხდება ღვთაებრივთან შერწყმა. როგორც ვხედავთ, ძველი ბერძენი ავტორების გათვალისწინებით წაკითხულ „ქარის გამორჩევას“ პერსონაჟთა საკუთარი სახელების გააზრებით მკითხველი სხვა დონეზე გადაჰყავს და ჩართავს იმ დისკურსში, რომელიც საუკუნეებია გრძელდება. ეს დისკურსი სიყვარულს, ღვთაებრივთან ზიარებას, ბედნიერების მოპოვების გზებს და საკუთრივ ბედნიერებას შეეხება.

დაბოლოს, რომანში ყველაზე საინტერესო და მნიშვნელოვანია **იურის** პერსონაჟი. „იურეი, როგორც წიგნშია განმარტებული, იაპონური მოჩვენებაა, დაუმარხავი მკვდრის შურისმამდიებელი სუ-

¹ მანიას იწვევს აპოლონი, დიონისე, მუზეები და აფროდიტე. აპოლონისგან მოვლენილი სიშლეგე წინასწარმეტყველების უნარია, დიონისესი მისტიკურ რიტუალებში ვლინდება, მუზეების – პოეზიაში, ხოლო აფროდიტესი – სიყვარულში.

ლია. ის ოდესღაც თეოფორას საყვარელი იყო, გარდაიცვალა, მაგრამ, თუ მეორე ევდემონის მიერ დადებულ დასკვნას ვენდობით, იური თეოფორას მარტოსული დამეების ქმნილება იყო, მრავალი მეტ-ნაკლებად ახლობელი და ნაწილობრივი მამაკაცების ნაკუწებისგან შეკრული. მაგრამ, ვინც არ უნდა იყოს ის, ცხადი თუ გამონაგონი, წარსულის აჩრდილი თუ აწმყოში არსებული, თეოფორასთვის შეუცვლელი ავტორიტეტია. იური არის იდეა, ძალა, რომელიც თავისუფლებას არ გაცდის. იგი მუდმივად და დაუღალავად დგას თეოფორას პირადი სივრცის კონტროლის სადარაჯოზე“. ეს სახელი ძალიან წააგავს რუსულ სახელ იურის, მხოლოდ არარუსული დაბოლოებით. ამ კონტექსტში გასაგები ხდება თეოფორას მუდმივი ნოსტალგია. მას ენატრება მოსკოვი, ენატრება რუსეთში გატარებული ახალგაზრდობა, მაგრამ იცის, რომ უხერხულია მოგწონდეს რუსეთი, როცა პროგრესულ დასავლეთს გაიცნობ. ალბათ ამიტომაც ივლის მის მოგონებებში იური სახელს და დასავლურ ყაიდაზე დარქმეული სახელით ცოცხლობს. შესაძლოა, იური არც არის რუსი და ის ქართველი გიორგია სხვადასხვანაირი წარმოთქმით, მით უმეტეს, რომ ტექსტში იურის ხსენებისას თამარ მეფის პირველი ქმარი, გიორგი რუსიც ჩნდება. კიდევ უფრო საინტერესოა თეოფორას მამის სახელი. ჩემი აზრით, **ფლოკიანე** იმ ქიმიურ პროცესს უნდა დავეკავშიროთ, რომლის დროსაც წყლის გაწმენდა ხდება ბუნებრივი და ხელოვნური გზებით მავნე ნივთიერებებისგან. ამ კონტექსტში საინტერესოა, რისგან ან ვისგან წმენდს ქალიშვილს თუ ქალიშვილის ცხოვრების გზაზე შემოერთებულ მგზავრებს მამა, ბუნებრივად ხდება მისი ჩართვა შვილის ცხოვრებაში თუ ხელოვნურად არგებენ მას ამ როლს? ფლოკიანე თითქოს ტრადიციებია, რომელიც აბრკოლებს და უკეტავს მომავლისკენ სავალ გზას, რადგან იმას, რამაც სინამდვილეში უნდა გაწმინდოს და უკეთესობისკენ შეცვალოს, არასწორი დანიშნულებით იყენებენ: გამოთავისუფლებული მავნე ნივთიერება ჰგონიათ გაწმენილი და არა პირიქით.

სანამ შევაჯამებდეთ ზემოთქმულს, გავიხსენოთ შემდეგი:

მიხეილ ჯავახიშვილის უბის წიგნაკის ჩანაწერებში ვკითხულობთ, რომ რომანში „ჯაყოს ხიზნები“ მარგო საქართველოა, ხოლო თეიმურაზ ხევისთავი – ქართველი ხალხი. ჩვენი ბედი, რომ ასეთი წიგნაკი განადგურებას გადაურჩა, თორემ ეს საკითხი ცალკეული მკითხველის ინტერპრეტაციის საგანი იქნებოდა. რა ძნელია, როცა

ამა თუ იმ ნაწარმოების ანალიზისას ხელთ ასეთი უბნის წიგნაკები არ გვიპყრია. თუმცა, ვინ იცის, ეგებ მწერლის უბის წიგნაკები უფრო გვბოჭავს, ვიდრე გვეხმარება და მათი არქონა მკითხველს ნებისმიერი ვარაუდის გამოთქმისკენ გზას უთავისუფლებს. აი, არა გვაქვს ჰომეროსის უბის წიგნაკი და როდესაც ვამბობთ, რომ ჰექტორი ტროაა და მისი დაღუპვა ილიონის დაცემასთან პირდაპირ კავშირშია, ვარაუდი სადავო მოსაზრებად იქცევა; არც ხალიდ ჰოსეინის უბის წიგნაკის ჩანაწერებს ვიცნობთ და – როდესაც „ფრანით მორბენალს“ ვეცნობით და აღმოვაჩინებთ, რომ ნაწარმოებში ამირი ვერ პატრონობს ჰასანს, როდესაც მასზე დიდი ბიჭები, ასეფი და მისი მეგობრები ძალადობენ, უნებლიეთ ტექსტის ჩვენეულ ინტერპრეტაციას ვახდენთ და ამირი ავღანელი ხალხი გვგონია, რომელიც სათანადოდ ვერ გამოეყომაგა ასეფს, ანუ სამშობლოს, ანუ ავღანეთს, როდესაც მასზე თალიბანმა იძალადა. ამ ინტერპრეტაციაში, შესაძლოა, ყველა არც დაგვეთანხმოს; არც ის ვიცი, რამდენად მართალია ერთი მკვლევარი, როდესაც ვლადიმერ ნაბოკოვის რომანში ლოლიტას მწერლის ბავშვობისდროინდელ რუსეთად მოიაზრებს, რომელსაც ვერ იცავს დედა და რომელზეც რეჟიმი ძალადობს. მხატვრულ ლიტერატურაში ხშირია ისეთი შემთხვევები, როდესაც ქვეყანა ქალის ან ბავშვის სახითაა წარმოდგენილი, რომელსაც ვერ იცავს ხალხი, მხატვრულად კი ხან ქმარი, ხან დედა, ხანაც მეგობარი. ქართულ ლიტერატურაში საქართველოს ყველაზე ხშირად დასაცავი ქალის ან დედის სახით წარმოდგენენ. მცველი, როგორც წესი, მამაკაცია. ჯავახიშვილის გარდა სამშობლო-ქალი-დედის სახე ოთარ ჭილაძემაც შემოგვთავაზა რომანში „გოდორი“. რუსი საყვარელი, სახელად ჭამნაგირი ადვილად ენაცვლება მოსულელო მეუღლეს, ხოლო პატარა ბავშვი გოდორის ჭუჭრუტანიდან უყურებს დედის ვნებიან სასიყვარულო ურთიერთობას. შვილი ჯერ უნდა გაიზარდოს, სანამ, სულელი მამის ნაცვლად, დაიცავს დედას, მაგრამ შემოსაზღვრულ გოდორში მჯდომი ეჩვევა, რომ ჭუჭრუტანიდან უნდა დააკვირდეს და არ უნდა ჩაერიოს დედის არჩევანში. თუ მკითხველი დაუშვებს, რომ ცოლი/დედა ქმრისა და შვილის საპატრონო საქართველოა, აღმოაჩენს, რომ მწერალი ქართველი ხალხის ახალ თაობაშიც კონფორმისტებს ხედავს, რომელიც არ ერევა საქართველოს არჩევანში რუსეთის სასარგებლოდ.

მკითხველი რომ შეუზღუდავია ინტერპრეტირებისას, ამას ნოდარ ლადარიას რომანშიც ვკითხულობთ. მკითხველი თავისუფალია და ინტერპრეტაციის შემდეგ თავისებურ ახალ სიცოცხლეს ანიჭებს ნაწარმოებს. ბერძნული სახელების გახსნის შემდეგ რომანი ახლებურად რომ წავიკითხოთ, **თეოფორა** უკვე საქართველო იქნება, ხოლო **ევდემონისა** და **ჰედონიას** გზა – მისი ორი არჩევანი. რომელ გზას აირჩევს ქვეყანა, მისი გადასაწყვეტია, მაგრამ სწორი არჩევანის გაკეთებას **იურეის**, ანუ რუსეთის ხატება არ აძლევს, ის თითქოს მოკვდა, მაგრამ მისი აჩრდილი თან სდევს ქვეყანას და არ აძლევს თავისუფლად სუნთქვის საშუალებას. მიუხედავად სევდიანი დასასრულისა, იმედი მაინც არსებობს, რომ იურეის სახე-ხატი გაფერმკრთალდება და იურეის ჩრდილი ველარ დაუწყებს გათავისუფლებულ და სწორ გზაზე დამდგარ თეოფორას თვალთვალს. და თეოფორაც მიხურულ კარს მიღმა იპოვის ნანატრ თავისუფლებას არა მარტო ჰედონიას გზის არჩევით, არამედ ევდემონისა და ჰედონიას გზების სწორი გაერთიანებით.

ლიტერატურა

აპულიუსი 1989 – Apuleius, *Metamorphoses*, Loeb Classical Library.

ბულგაკოვი 2012 – მ. ბულგაკოვი, ოსტატი და მარგარიტა, თარგმნა გ. კვიციანიშვილმა, „საბას“ წიგნები, თბილისი.

ნაბოკოვი – ვ. ნაბოკოვი, ლოლიტა, თარგმნა თამარ ლომიძემ, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, თბილისი.

ნინოშვილი 2012 – ე. ნინოშვილი, მოთხრობები, „საბას“ წიგნები, თბილისი.

პლატონი – პლატონი, ნადიმი, თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, <https://www.scribd.com/document/170204512/%E1%83%9E%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98-%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%9B%E1%83%98>

პლატონი – Plato, Phaedrus

<http://classics.mit.edu/Plato/phaedrus.html>

ჭილაძე 2016 – ო. ჭილაძე, გოდორი, გამომცემლობა „ჰერა“, თბილისი.

ჯავახიშვილი – მ. ჯავახიშვილი, ჯაყოს ხიზნები
http://www.nplg.gov.ge/ebooks/authors/mikheil_javaxishvili/jayos%20xiznebi.pdf

ჯავახიშვილი 2012 – მ. ჯავახიშვილი, უბის წიგნაკებიდან, ჩანაწერები, გამომცემლობა „ინტელექტი“, თბილისი.

ჰომეროსი 2011 – ჰომეროსი, ოდისეა, გამომცემლობა პალიტრა L, თარგმნეს ზურაბ კიკნაძემ და თამაზ ჩხენკელმა, თბილისი.

ჰოსეინი – ხ. ჰოსეინი, ფრანით მორბენალი, თარგმნა ლილი ყუშიტაშვილმა, გამომცემლობა „არტანუჯი“.

მიხანაშვილი 2018 – მ. მიხანაშვილი, საბჭოთა კავშირის კვალი და ბერძნული სახელების მიღმა მდგარი სიმართლე ნოდარ ლადარიას რომანში „ქარის გამორჩევა“, საკონფერენციო მოხსენება, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტი, თბილისი.

რატიანი – ნ. რატიანი, როცა უბის წიგნაკი ხელთ არ მოგვეპოვება <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=12311>

Nestan Ratiani

Proper Names Saying Much

Summary

The reader needs to consider various factors to perceive the idea of a literary work. One of such factors is proper names the decoding process of which hides a number of surprises. The example is literary works created in different epochs – authors gave their characters names that require to be explained in order to thoroughly analyze a work. However, there are cases when the proper names of characters give no novelties to readers. Nodar Landaria’s novel “Differentiation of the Wind” is very interesting in this regard. The author gave the characters such names that

do not belong to any tradition but they are easily translated from Greek into Georgian.

The paper presents all the proper names that are translated and explained what their use in the text may be related to. These names are Teopora (a God carrier), Evdemoni (a kind divine creature), Hedonia (pleasure), Andromakha (a fighter against men), Evdexia (the right side), Adelpa (a sister) and Plokiane (a kind of a chemical process). Once a reader learns the explanations for the names, he perceives it differently and allegorically. The aim of the allegory is to take the discourse started not only in Georgian but also in the world's literature – a homeland/a woman that needs care, caring people/man, hindering benighted traditions/a father – to a whole new level.